

MÚLTMENTŐ

A HOSSZÚHETÉNYI HAGYOMÁNYÓRZÓ EGYESÜLET KIADVÁNYA

Üvegnegatívon őrzött múlt

A Balogh és a Molnár család őrizte és adta át az Egyesület számára az üvegnegatívokat, amelyekből kiállítás nyílt a Népviselő Napján.

A negatívok az 1892-ben született Fink Lőrinc és az 1926-ban született Molnár Ferenc amatőr fotográfusok hagyatékából kerültek elő. Falutörténetileg is érdekes, értékes képeket sikerült megmenteni, melyeken hetényi épületek tájak, emberek tűnnek fel, megőrkítve már nem létező színhelyeket, elfelejtett cseményeket, temetőben porladó ősök vonását.

Idői kiadványunkban a hagyatékok kiállításra előhívott képeiből válogattunk. Sok negatív még őrzi titkát, hiszen sem időnk, sem sem energiánk, sem pénzünk nem volt arra, hogy valamennyi üveglapocskát átnézzük, előhívassuk. A meglévő fotók némelyikéről nem tudunk semmit (talán olvasóink segítenek majd), de így is érdekes lehet egy régi viselet, egy arcvonás vagy egy esemény a múlt század húszas vagy ötvenes éveiből. (folyt a 4.

2010.

A kiadvány megjelenését a Szigetvári Takarékszövetkezet támogatta

MÚLTMENTŐ

“Aki megírja szülőföldje történetét, az nagyobb és értékesebb munkát végez, mintha egyetemes történelmet írna. A hűség a szülőföldhöz a legnagyobb erő a táj felemelésére.”

/Kanyar József/

Kedves Olvasó!

Negyedik alkalommal veheti kezébe kiadványunkat, reméljük örömmel teszi! Célunk továbbra is az, hogy mindenki számára elérhetővé tegyünk olyan képeket, dokumentumokat, történeteket amelyek lakóhelyünk múltjáról mesélnek. Közincse tegyük azt, ami a miénk hetényieké, csak eddig esetleg nem tudunk róla.

Másik célunk, hogy társakat, támogatókat szerezzünk múltmentő, hagyományörző tevékenységünkhöz. Társakat, akik talán pont a MÚLTMENTŐ hatására kezdtek érdeklődni falunk múltja iránt, vagy ezután olvasva a kiadványunkat maguk is kutatnak a szülők, nagyszülők fényképalbumában, öreg szekrényében.

Kedves Olvasónk!

Olvassa, nézegesse szeretettel a következő lapokat, és gondoljon azokra az elődökre, akik ezen a tájon éltek hajdanán!

Köszönjük Dallos Nándornénak és Rényi Bálintnak hogy írással, visszaemlékezésükkel megtisztelték kiadványunkat, segítettek falunk múltjának teljesebb megismerését!

Reméljük évente megjelenő újságunkkal idén is örömet szerzünk olvasóinknak!

Fogadják szeretettel a fenyőfa alá egyesületünk ajándékát!

Hosszúhetény, 2010. december 10.

Radó Tihamér
elnökségi tag

Egy százalék

Egyesületünk 2005 óta közhasznú egyesületként tevékenykedik, 2008 óta jogosult az adófizetők adójának egy százalékára.

Ezúton is köszönjük mindazok támogatását, akik jövedelemadójuk egy százalékáról az egyesület javára rendelkeztek.

2009-ben 117.278 Ft juttatásban részesült ezáltal civil szervezetünk. Az összeget 2010-ben *A Hármashegy aljában c.* népzenei cd megjelentetésének támogatására, Népviselő Napi babakiállításra és népviseleti fotók készítésére, valamint a Hagyományörző Együttesek Országos Találkozójának részvételi költségeire fordítottuk, amelyet Bogyaizlón rendezett a Muharay Népművészeti Szövetség.

Kérjük Önöket, hogy adóbevalláskor gondoljanak ránk, és ha egyetértenek céljainkkal, törekvéseinkkel rendelkezzenek szervezetünk javára!

Rendelkező nyilatkozatot a **18325920-1-02** adószámunk segítségével tudnak számunkra kitölteni, közvetlen támogatást a helyi Takarékszövetkezetnél vezetett **50300020-10001181** számlaszámra tehetnek.

Köszönettel:

Hosszúhetényi Hagyományörző Egyesület

TAGSÁGUNK

Agrinás Zsuzsa
Bakóné Poór Gabriella
Balázs László
Bertalan Éva
Bocz Orsolya
Budai Réka
Csák Beatrix
Csák József
Csák Józsefné
Dallos János
Dallos Jánosné
Dallos László
Dallos Veronika
Darócziné Paskó Bettina
Ferencz Tamás
Füzi Gyula
Gasteiger Ferenc
Glock Ákos
Guzi Henriett
Gyórfy Attila
Hollósi Béla
Horváth Csaba
Horváthné Göndöcs Gabriella
Ignác Melinda
Illés Márk
Kalányos János
Katona Zoltán
Katonáné Gunszt Andrea
Keserű Árpád
Kruzsely László
Kruzsely Lászlóné
Kruzsely Cecília
Lajos Liliána
Lázár István
Lázárné Szabó Emese
Magyar Zsolt
Márton Éva
Márton Istvánné
Mihálovics Henrietta
Molnár János
Nagy Péter
Papp János
Pappné Pintér Ilona
Péter Nikolett
Poór János
Poór Jánosné
Radó Miklós
Radó Tihamér
Sárdi Zoltán
Schätl Zsolt
Spéth Ferenc
Spéth Róbert
Tollár Szilvia
Varga Dóra
Zugfíl Richárd

MÚLTMENTŐ

A HOSSZÚHETÉNYI
HAGYOMÁNYÖRZŐ EGYESÜLET
KIADVÁNYA

Székhelye:
7694 Hosszúhetény, Verseny u.9.
Telefon: 590-008

nepiegyttes@hosszuheteny.hu

www.hagyomanytanc.extra.hu

Szerkeszti az egyesület.

Felelős szerkesztő: Papp János
A címlapterv Marsai Ágnes munkája
Készült Pécssett, Molnár Csaba nyomdájában

Egyesületi hírek

Muharay Díjat kaptunk

A Hosszúhetényi Népi Együttest, közel négy évtizedes, színvonalas hagyományápoló tevékenységéért a Muharay Elemér Népművészeti Szövetség Muharay-Díjjal tüntette ki. Az elismerést – az elődök nevében is – Papp János az együttes vezetője vehette át, a szövetség hagyományos tavasz-köszöntő rendezvényén, Budapesten az Új Színházban.

A szövetség elismerését évente egy együttes és egy magánszemély kaphatja meg. Kaszás Jánost az együttes korábbi vezetőjét az elsők között tüntették ki ezel a díjjal a kilencvenes évek elején.

Művészetek Völgye

Július végén Kapolcson a Művészetek Völgye kulturális nagyrendezvény vendégszereplője volt együttesünk, ahol a színpadi szereplés mellett népviseletbemutatót, játszóházat és daltanítást is tartottunk is tartottunk az érdeklődő közönségnek.

Teret a vidéknek!

Radó Tihamér értékes népviseletgyűjteményének legszebb darabjait állították ki szeptember elején a pécsi Árkád áruházban a Teret a vidéknek! c. rendezvénysorozat keretében.

A Pécs 2010 Európa Kulturális Fővárosa program részeként megvalósult rendezvénynek másik eseménye a megújult Kossuth téren tartott látványos vásár és bemutató volt. Ez utóbbin Népi Együttesünk hosszúhetényi lakodalmas népszokásokat mutatott be.

Mi is így gondoljak...

“Nem kívánjuk visszaforgatni az idő kerekét, nem kívánjuk, hogy zsuppos házakban lakjatok, s kerek kútból húzzátok a vizet, de szeretnénk megidézni számotokra az idős parasztemberek, asszonyok fiatalkorának friss jókedvét, amelyről ők maguk szívbéli gyönyörűséggel meséltek nekünk.

Kár lenne, ha ezek az emlékek velük együtt elmúlnának, elfelejtődnének.” (Kovács Ágnes)

Hetven éves borbélyműhely falunkban

A Szántó család 1939-ben épített új lakóházat a Kossuth utcában, egy üzlethelyiséggel, mely több mint hatvan éven át borbélyműhelyként üzemelt. Az eredeti bútorzattal és eszközökkel berendezett műhelyt, – a családdal kötött megállapodás alapján – az önkormányzat 2009. júniusától megnyitotta a látogatók előtt.

A Szántó-Szauer borbélydinasztia első tagja Szauer Mihály (1868-1913) még a XIX. században kezdte meg működését a faluban. Fia Szántó Márton (1894-1966) követte a szakmában, majd az 1921-ben született unoka, János is a nyomdokaiba lépett.

Szántó János, a csupán névrokon Szauer Vencel borbély és fodrázmester műhelyében Pécssett volt iparostanonc. Iskoláját 1939-ben kitűnő eredménnyel fejezte be, s segédként édesapja mellett kezdett dolgozni. A ma is látható műhelyt 1940-ben nyitották meg.

Szántó János 1946-ban, a Pécssett működő Fodrárszipari Mestervizsgáló Bizottság előtt tette le a mestervizsgát, majd kiváltva az iparjogosi tv-ny, 2007-ben bekövetkezett haláláig női- és férfifodrász mesterként működött a faluban.

Pályája kezdetén házhoz is járt borotválni és hajat vágni, (mint ahogy apja és nagyapja, akik még fogat is húztak), de 1953-tól csak betegek számára engedélyezték ezt a szolgáltatást. Házakhoz az ún. borbélytáskával jártak, melyben a hajvágás kellékei (kézi hajvágó, hajvágó köpeny, fésű, olló, nyakkefe), a borotválás szerszámai (borotva, borotváló szalvéta, arctörölő, fenő szíj, szivacslemosó, ecsetelő tál pamaccsal, borotvaszappan, kéztörölő, arcszesz, timsó, púder) voltak.

A műhely bútorzata, a székek jó állapotban maradtak meg, az üveges szekrényekben, kézi hajvágók, borotvák, borotvaszappan, Pitralon, hajszesz, hajolaj szóróval, foghúzó, pamacsok láthatók. A régi hajszártító, meleg dauer gép, ondoláló vas is érdekességek, melyek formái alig hasonlítanak a ma használatos eszközökre.

Az üzletben nyitvatartási idő nem volt, bárki betoppantott – jellemzően az esti órákban, munkája végeztével – a mester mindig rendelkezésre állt. Esténként petróleumlámpa világa mellett vágta a hajakat, borotválta, s elbeszélgetett vendégeivel. Vasárnap délelőttönként a vendégek nem siettek, újságot olvastak, kicserélték a híreket egymás közt, ilyenformán a műhely a társasági élet egyik központja is volt a faluban.

A falusi borbélyműhely hangulata ma is a háború előtti időket idézi, s egy – ebben a formában – letűnt mesterséget mutat be, s őriz meg az utókor számára.

Bakóné Poór Gabriella

Szántó János és felesége a Borbélymúzeum megnyitóján 2007-ben.

Üvegnegatívon őrzött múlt

Digitalizált világunkban, ahol minden színes, hangos, mozog, és villog, érdekes lehet-e néhány elmosódott, gyűrött, fekete-fehér kép, amit egy újság lapjain a postaládánkba dobunk? Reméljük igen. Úgy gondoljuk, fontosak ezek a régi fotográfiák. Lakóhelyünk történetének hiteles dokumentumai. Kutatási források, melyek segíthetik falunk múltjának jobb megismerését. De a laikus érdeklődő számára is érdekesek lehetnek a következő lapokon bemutatott régi fotók.

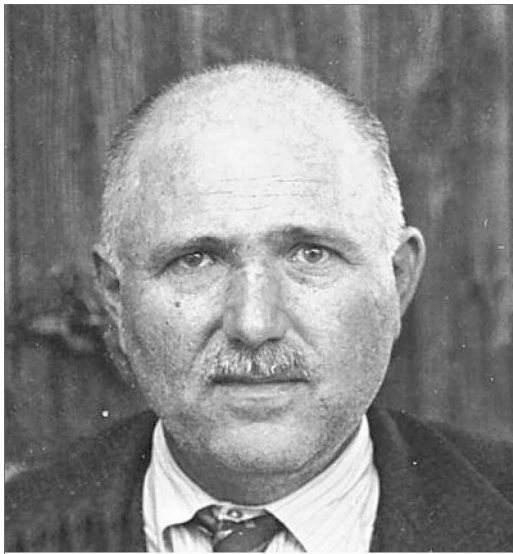
Reméljük az idősebbeket emlékezésre sarkallják. Segítenek visszaidézni gyerekkorukat vagy ifjú éveiket, esetleg a szüleiktől hallottakat. Akiknek pedig koruknál fogva nem lehet még emléküik a bemutatott képekről, azok talán el-csodálkoznak, elgondolkodnak a látottakon.

Hogyan öltözködtek elődeink, milyen házakban laktak, hogy nézett ki egy-egy utca Hetényben?

A hozzánk került üvegnegatívok előhívásnak költségeit a Pro Renovanda Cultura Hungariae Alapítvány Karácsony Sándor Szakalapítványhoz benyújtott pályázatból fedeztük. Szerencsére még akadnak pályázat kiírók, akik velünk együtt fontosnak tartják a hasonló múltmentő, őrző tevékenységet. (Cserhalmi Lőrinc és Molnár Ferenc bizonyára nem gondolt arra, hogy egyszer egy közös kiállításon szerepelnek képeik.)

Az anyag nagy része azonban még előhívásra vár, reméljük lesz még sok hasonló értékes, érdekes fotó, melyet újra bemutathatunk egy újabb kiállítás keretében, vagy a Múltmentő oldalain!

Papp János

Cserhalmi (Fink) Lőrinc
1892-1961

Hosszúhetényben született, Fink Ede és Vig Mária gyermekeként. Az elemi iskola elvégzése után asztalos inasként, majd asztalosként dolgozott a Kossuth Lajos utca 14. szám alatt. Az első világháborúba (1914) 22 évesen hívták be, majd hadifogságba került. Bevonulása előtt ismerkedett meg a hosszúhetényi Krauth Teréziával, akit a fogságból való hazatérése után 1919 januárjában feleségül is vett. Három gyermekük született Cserhalmi Irén, Cserhalmi Angéla és Cserhalmi Valéria. Cserhalmi Lőrinc a fényképezést könyvből tanulta és kedvelt időöltésnek művelte, asztalos szakmája mellett. A Tolnai Világlapját járatta, sok könyvvel rendelkezett, olvasott ember volt. Számos képet készített falujáról, családjáról és a paraszti élet mindennapjairól.

Molnár Ferenc
1926-2006

Hosszúhetényben született Molnár László és Borics Rozália gyermekeként. 1945-ben feleségül vette Györkö Ilonát, két gyermekük született: Mária és Ferenc. Komlón dolgozott az Országos Földtani Kutató-Fúró Vállalatnál, mint fűrómester; később, mint raktárvezető. A fényképezés szeretetét édesapjától örökölte, tanfolyamokon képezte magát, a későbbiekben ő is oktatta az érdeklődőket. Filmjeit saját berendezett laborjában hívta elő, és itt készítette képeit is. A tudományok és a természet szeretete saját kis könyvtár kialakításához vezetett: rengeteg könyve rendszerezve várta otthonában. Számos fotót készített családjáról, ismerőseiről, Komlóról, Hosszúhetény mindennapjairól.

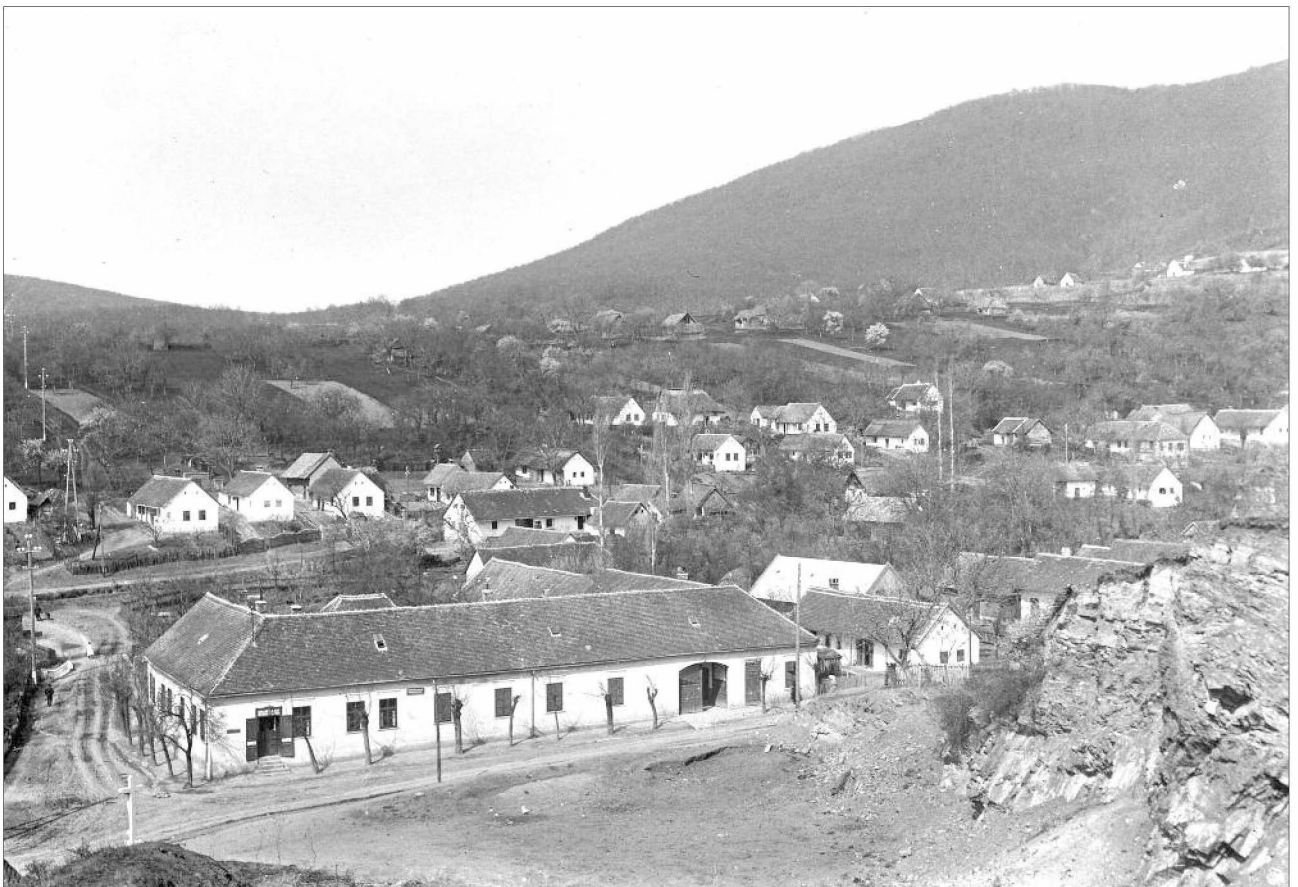

A hetényi strandfürdő, ahogy a negyvenes években kinézett.

Ház a Kossuth Lajos utcában a postával szemben, Fink Lőrinc asztalos háza.

Schellenberger vendéglő, "Selöm kocsmá" látképe a kőbánya tetejéről. A vendéglőben egy ideig mozi is működött.

Családi fotó Reischékről. Három Béla egy képen

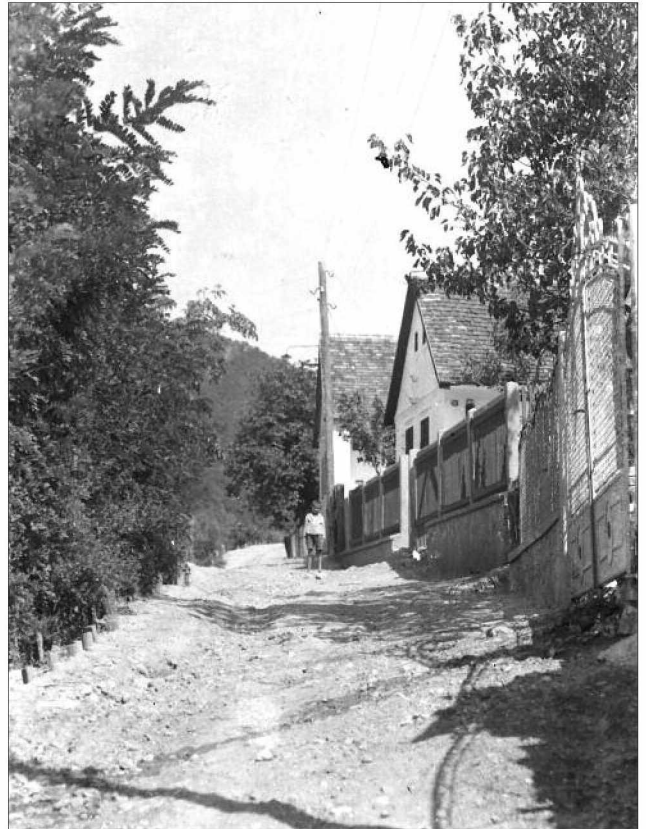
Fénykép hetényi népviseletes babával

Hosszúhetényi focicsapat a régi, vásártéri pályán, háttérben a Morolo utca.. Balról jobbra: Keibl György, Novotni László, Szilárd Antal, Jáhn János, Molnár László, Szabó Károly
Térdelnek: Taksonyi ?, Kajdy Emil, Bárdos Ferenc, Jámbor Lajos, Léber ?, Kapus: Szekeres Ferenc

Ifjú házaspár

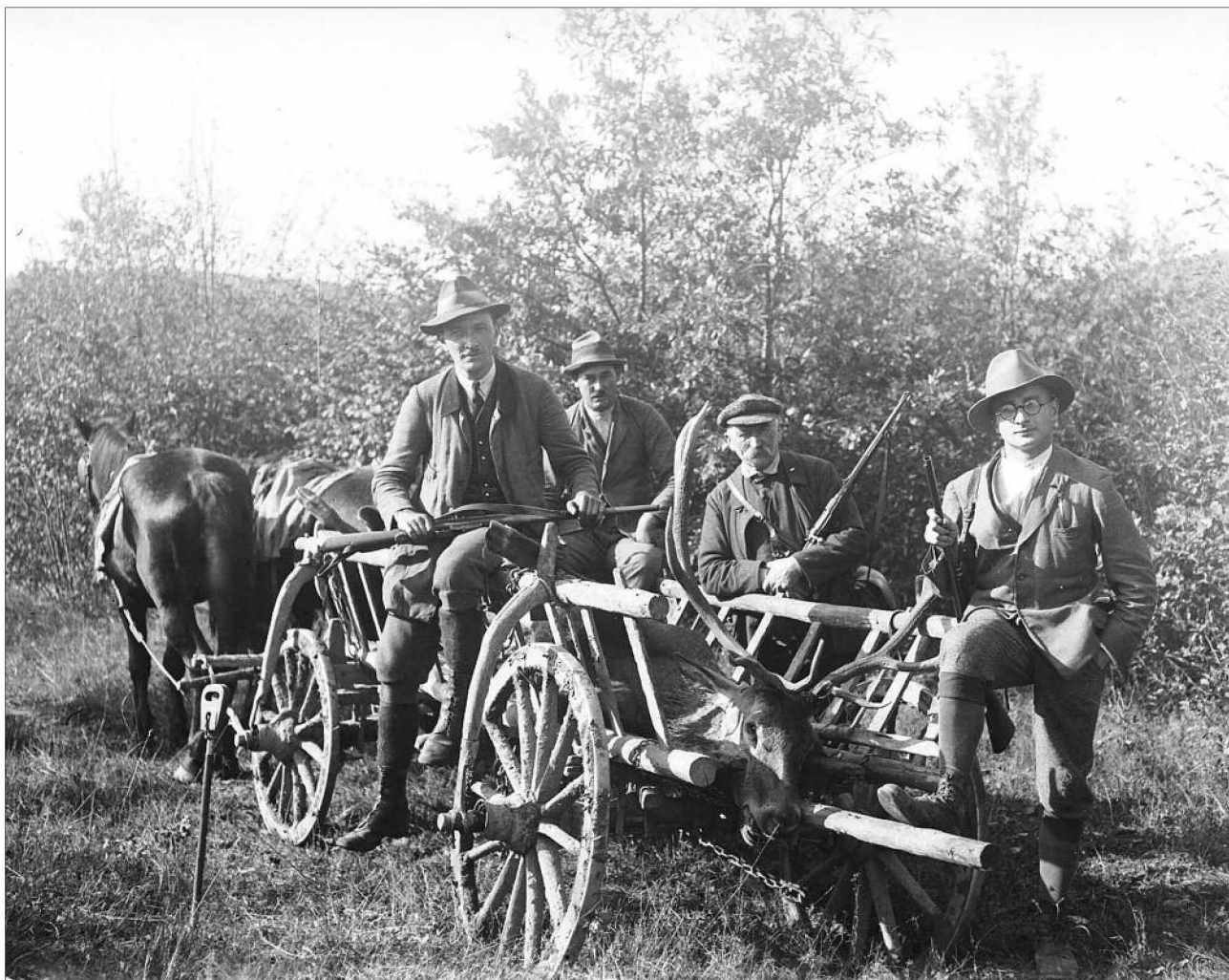
Hetényi utcarészlet. Fő utca?

Szüretelők

Utcarészlet háttérben a templommal

Vadászat után... Kik vannak a képen? Olvasóink segítségét kérjük!

Viktória - Hársas telep - Hársas utca

Egy bányász lakótelep története

A történelem során az ember mindig kereste a letelepedésre alkalmas helyet. Azt, hogy melyik felelt meg ennek a célnak, sokféle körülmény határozta meg: a napi szükségletek kielégítése, a védelem biztosítása, a földrajzi környezet, stb. Később aztán a kisebb-nagyobb közösségek – foglalkozásuktól függően – vándoroltak egyik helyről a másikra, vagy megállapodtak egy számukra kedvező helyen, és letelepedtek: létrejöttek a falvak, városok.

A középkorban a mi községünk területén is több kisebb létszámú falu alakult ki: Becő, Nádasd, Szobák, Ormánd, Hetény. Ezeket a településeket először a tatárjárás, majd a 150 éves török dúlás és az azt követő szabadcsapatok harcai tizedelték meg. Közülük csak Hetényben volt meg a talpra álláshoz szükséges erő, a többiek ma már, mint a falu határában lévő dűlő nevek, puszta, ill. Hetény egyik utcájaként ismertek. /Zobák puszta, Ormándi utca/. Ezek a településváltozások – megszűnések, újak keletkezése – napjainkban sem ismeretlenek. Az ipar, a bányászat, a mezőgazdaság átalakulása, és nem utolsósorban politikai döntések határozzák meg egy-egy falu, város sorsát. Az, hogy ezek a kisebb-nagyobb települések, melyek évszázadokon keresztül több generációnak jelentették az otthonot, mennyire maradnak meg a helyiek emlékezetében, elsősorban rajtunk, ma élőkön, a körülmények ismerőin múlik.

Nem az imént felsorolt középkori települések sorába tartozik, hanem sokkal újabb keletű, a 19. században létesült – , mégis lassan már a feledés homályába merül – a Duna Gőzhajózási Társaság /DGT/ Victoria nevű bánya-telepe. Bíró József /Pécsi Szemle 2009. Tavasz/ behatóan foglalkozott e lakótelep létrejöttével és megszűnésével. Egyebek között az ő munkáiból is tudjuk, hogy "Victoria telepet a Victoria akna szénvagyonának igazolása, a bánya-telepek fektetése és engedélyeztetése után építették. Az építés kezdeményezője Riegel Antal bányamérnök volt, aki a bécsi Victoria bányatársaság képviselőjeként eljárta a hosszúhetényi bányatelepítési és lóvasút létesítési ügyében is."

Az volt ezzel a kolóniával /Colonie/ a célja, hogy a felfejlődő bányához szükséges munkaerőt letelepítse. A könnyen "hadra" fogható munkaerőre nagy szükség is volt, mert a széntermeléssel egyidejűleg el kellett készíteni a lóvasúti pálya alapozását, mellé a földutat, és fel kellett szerelni a "felépítményt", a kisvasúti síneket. Ahhoz, hogy mindezt megvalósíthassák, Hosszúhetény határában, a mai Hársas utcában, kilenc – munkáslakásokból álló – házat építettek. Egy épülettömbben négy család lakott szobakonyhás lakrészen. Az épületek körüli területet kiskertként művelték a bányánál nem dolgozó családtagok. Később ezeket a munkáslakásokat kiegészítették a felügyelet részére épített tiszti lakással. Ezekről a létesítményekről a legpontosabb ismereteket egy 1877. február 27-i irat tartalmazza. Ugyanis a Victoria Rt. képviselője ekkor felbecsülte az ingatlanok értékét. Egy későbbi dokumentum 2. pontja szerint: "A telepen 10 új ház,

éspedig 9 munkások lakóháza, ezek mindegyikében van 4 lakószoba, 4 konyha, padlás valamennyi cseréppel fedett, jó anyagból épült és jó karban, becsérték egyenként 2.500 Ft, összesen 22.500.- Ft.

3. A 10. sz. tiszti ház áll 4 szobából, cseréppel fedett 5.000.- Ft. A telephelyhez tartozó 50 m mélységű kút vascsővel 1.800.- Ft."

A telkek értékét, amelyeken a házak álltak 1.500.- Ft-ra becsülték. A kút a tiszti ház melletti út É-i oldalán volt, D-ről a 6. épület mögött."

Ugyancsak a már említett Bíró József tanulmányából tudjuk meg, hogy a DGT 1894-ben a Magyar Orvosok És Természetvizsgálók vándorgyűlésére készített egy ismertetőt. Ebben az anyagban többek között leírták, hogy a Victoria Részvénytársaságtól 36 munkáslakást bérelnek Hosszúhetényben. De honnan is származik e kis lakótelep neve? Valószínű, hogy létrejöttekor az alapítóról /Victoria RT/, de az is lehetséges, hogy a mellette működött aknáról nevezték el Victoria telepnek. /Erre vonatkozóan eddig még nem találtam más magyarázatot/.

A későbbiekben, amikor a Victoria RT-t a DGT felvásárolta, ez utóbbi tulajdona lett a lakótelep is. Aztán az 1920-as évek körüli magyarosítási hullámban átkezesztették a Hársasi dűlőnévről Hársas telepnek, napjainkban pedig, mint Hosszúhetény község egyik utcája, Hársas utca néven ismeretes.

A 19. században a Victoria Társaság hosszúhetényi megtelepedését szolgálta még az is, hogy annak idején a bányatelkek engedélyeztetésével párhuzamosan 1872. szeptember 29-én – nyilvános árverésen – megvásárolta a hosszúhetényi "304. sz. telekben foglalt, s tulajdonát képező 304. sz. megyei házat udvarral és telekkel." /A Magyar Orvosok És Természetvizsgálók XXVII. Vándorgyűlése 42. p./ A bányatársaság képviselőjében itt is Riegel Antal bányamérnök járt el. A vételár az árverés folyamán 2.405.- Ft lett. A korabeli kataszteri térképen a 304. sz. telek és épület beazonosítható. Az 1877. évi értékbecsléskor a következő szöveggel vették listában:

"A 304. sz. telekkönyvi jegyzőkönyven felvett 414. hrsz-on felvett 304-es számú ház áll 7 szoba, 5 konyhából, kevert anyagból épült, faszindellyel fedve, közép karban 3.500.- frt. Ugyancsak beltelke 500 frt. 2. számú ház udvar és kert 3b hrsz-on fekvőséggel, a ház áll 2 szoba konyhából, kevert anyagból épült, cseréppel fedve –, az udvaron istálló 3 lóval, egy kamra és fészter közép karban, egy kút vascsővel és pincze becsértéke 1.800.- frt."

A helyrajzi számok tekintetében némi ellentmondások mutatkoznak, a házszám viszont egyértelműnek látszik. Valószínű, ez a falu központjában elhelyezkedő ház lehetett az induló bánya központja. /Feltételezésem szerint ez a jelenlegi Kézműves Házzal szemközti területen lehetett valahol, esetleg a hajdani Korzsinek ház? Pontosabb információim erről nincs./

Hársas telep közelében jelentős bányászati létesítmények épültek a 20. sz. közepén: a Vasas-

Hosszúhetény függőkötélpálya és az a nagyvasúti pálya, amelyen a vasasi szenet szállították, illetve a tervezett /ám meghiúsult/ hosszúhetényi mélybánya termékét juttatták volna a Mecseki Szénbányák pécsi szénelőkészítőjébe.

Visszatérve a Victoria lakótelephez, melynek lakásait az idők folyamán valamelyest korszerűsítették. Fontos előrelépést jelentett e téren az épületek villamos energiával történő ellátása, amelyre bizonyíték egy DGT terv-térkép, amely Szt. Miklós akna energiaellátási tervét tartalmazza 1939-ből. E szerint a villamos vezeték Hársas telep mellett haladt el, és így lehetővé vált a lakóházakba történő bekötés.

A szoba-konyhából álló lakásokat 1960 körül kismértékben felújították, és a belső tereket is átalakították. Az amúgy sem túl nagyméretű konyhából – amely a napi tartózkodás fő színtere volt a munkáslakásoknál –, leválasztottak egy kis előszoba és kamra részt. A tisztí lakásoknál pedig kamrát és WC-t építettek az előszobák É-i felében. Átépitették és tovább is mélyítették a telep vízellátását biztosító kutat is, melyre nagy szükség volt azért is, mert időközben csökkent a vízhozama. Az ott lakók maguk is igyekeztek otthonosabbá tenni környezetüket.

A telep építésekor minden házhoz tartozott konyhakert, egy kisebb tüzelőtároló, disznóól és udvari WC. Később pincéket is kialakítottak. A közös kúton kívül még használhattak három kemencét és két füstölőt. /A kenyeret ekkor még házilag sütötték, és a hozzávalót is az otthon hizlalt disznóból állították elő./ Az igényekhez igazodva már a DGT korszakban épült még egy tűzoltó szertár és egy légoltalmi pince is. A telep korai időszakában is voltak a területen magánházak. Később aztán az új vasúti pályától keletre kis utcator alakult ki. A lakóházak között jelentős épület volt a Ponnert kocsmá. /Ezt megelőzően hasonló közösségi hely volt a "Brunnen csárda"./ Ide térhettek be a bányából hazatérő férfiak – köztük a hetényiek is – egy kis frissítő italra, rövid pihenőre. A múlt század hatvanas-hetvenes éveiben hangulatos, főleg szabadtéri zenés rendezvényeket, bálokat is szerveztek, melyeket szívesen látogattak a hetényi fiatalok is. A telepen lakó asszonyok közül egyesek néha mezőgazdasági munkát vállaltak a módosabb gazdáknál, és keresetükkel kiegészítették a család jövedelmét. A 70-es, 80-as években a bányavállalat is alkalmazott néhány nőt könnyebb fizikai munkára. Napi ételkészítés, háztartási szükségleteiket a hosszúhetényi és vasasi üzletekben szerezték be. Az iskoláskorú gyermekek elsősorban a hetényi iskola létszámát gyarapították, majd a század második felétől – a könnyebb megközelíthetőség miatt – néhányan Vasason végezték általános iskolai tanulmányaikat.

Az évek folyamán megnövekedett létszámú telep ellátása, az emberi életkörülmények biztosítása egyre

nagyobb gondot okozott a Mecseki Szénbányáknak és Baranya megye vezetőinek is. Mivel e bányászlakásokat már nem lehetett gazdaságosan felújítani, ezért a bányavállalat és a hatóságok azok megszüntetése mellett döntöttek. Bándy Gábor: Lebontott bányászkolónia Hosszúhetényben /Dunántúli Napló zsebkönyvtára /3/3/1979./ c. írásában megörökítette, hogy a vállalat 60 bányászlakás pótlására kapott lehetőséget, így a Hársas telepi 10 és a hosszúhetényi Hármashegy utcában lévő 22 lakást lebontották. Ezek az ikeraknak építésekor felvonulási épületek voltak, majd pedig átalakították őket lakóházakká. /Az

Szüreti multság a Ponnert kocsmában, hetényi parsztszenészekkel..

utolsó két épületet a Hosszúhetényi Községi Tanács 1961-ben iskolai célra bérbé vette, és 1980-ig itt működött az intézmény felső tagozata, napközi otthona és konyhája./ 1979-80-ban 171 lakos költözött el, egy részük Pécssett, az Enyezd utcában, néhányan pedig Vasason és Meszesen telepedtek le. Az áttelepített nyugdíjasok ingyen vehették igénybe az új lakást, a munkaviszonyban állóknak pedig 20 ezer Ft használatba vételi díjat kellett fizetni. Az emberek többsége nem szívesen vált meg otthonától. Akik a falusi környezetben éltek le korábbi életüket, azok nehezen barátkoztak meg azzal a gondolattal, hogy ugyan sokkal komfortosabb, de zsúfolt városi környezetben kell majd élniük.

Az idősebbek közül néhányan – főleg akinek szülője, hétvégi telke volt – vissza-visszajártak, de az évek múlásával számuk egyre csökken. A Victoria, ill. Hársas bányatelep és a hosszúhetényi felvonulási épületek megszűnésével megváltozott a táj, a környezet is. A Polgármesteri Hivatal nyilvántartása szerint 2009-ben a Hársas utcának mindössze 31 bejelentett lakója volt, a Hármashegy utcában pedig nagyon szép, modern családi házak másfajta, új életmódot hivatottak szolgálni. A bányatelep közelében lévő egykori aknákat és tárókat benőtte a bozót, a természet visszavette hajdani tulajdonát.

Sok-sok év múlva talán ismét akad egy gazdag vállalkozó, aki fantáziát lát a föld mélyének kutatásában, és felszínre hozza a még ott rejtőző kincseket.

Dallos Nándorné

Egy hosszúhetényi repülőtiszt visszaemlékezése

Életutam – fordulópontjait kiragadó – leírását küldöm meg egykori otthonomnak.

Közel hat évtized távlatából kívánok hű képet adni egy nehéz, küzdelmes, ám csodálatos szép életpályáról.

1931. augusztus 28-án születtem a Baranya megyei Püspöklak (ma Geresdlak) faluban. Szegény családból származom. Szüleim az akkori nehéz években a nincstelenség miatt a megélhetés lehetőségeit, adottságait kutatva, munkát kereső vándorlásra kényszerültek. Több faluban is megfordultak, mígnem Hosszúhetény községben találták meg a letelepedés helyét.

Így lelt végre igazi otthonra a család. A naptár ekkor az 1935. évet mutatta. Én akkor már négyéves voltam. Gyermekek- és ifjú korom itt éltem meg, máig maradandó emlékekkel, megtartó, tápláló gyökerekkel. Alapfokú iskolámat is itt fejeztem be.

1951 márciusában búcsúztam el ettől a számomra biztos pontot jelentő otthontól, szüleimtől, testvéreimtől, de búcsút intettem falumnak is, az azt körülölelő hegyeknek, melyekről annyi, de annyi szép emlék és kaland él lelkemben még ma is.

Sokszor tettem fel magamban a kérdést: valyon gyermekkori álmaim valóra válnak-e? A válasz kiolvasható sok évtizedes életutam állomásait rögzítő alábbi soraimból.

Boldogan gondolok vissza a faluval kapcsolatosan felmerülő régi-régi emlékeimre, emlékképeimre, élményeimre.

Azokban az időkben a kultúrház adta, biztosította fiataloknak, időseknek egyaránt a változatos (szórakozás, tanulás, könyvtár, színjátszás) művelődési lehetőségeket. 1946-ban, testvéremmel együtt ide jártunk tánciskolába. A táncleleckéket a pécsi Felner táncitanár tanította be a nagyteremben. Emlékszem, oktatási napokon szinte zsúfolásig megtelt a helyiség. Koszorúcskák alkalmából a felesége is besegített. Egy életre meghatározó élmény volt. A könyvtárat rendszeresen látogattam, különösen az útleírások érdekeltek.

Amikor a család három gyermeke közül a legkisebbiként útnak indultam, hogy szerencsét próbáljak, mint a mesében, akkor tudtam meg igazán, hogy az otthon mit jelent. Mi pótolja majd a falumat körülölelő Zengő és Hármashegy adta környezet varázsát? Kötődésemnek köszönhetően mégis örökre emlékeimbe vésődött a természet e csodás világa, hiszen a Hármashegy fő kirándulópályája volt az iskolánknak. A háború előtt és alatt több osztály egyszerre is kirándult Gajdócsi János és Gyenis Ilona tanítók vezetésével. Akkori kollégáik, Garai tanító és Nemes János igazgató úr voltak. Az elemi iskola fent, a templom mellett fogadta a nebulókat. Garai tanító úr külön épületben tanította a felsősöket.

1938. március 15-én az igazgató úr kivitte osztályát a templom térre, és az emlékmű előtt elszavalta Petőfi Nemzeti dalát. Nézve, hallgatva őt, felemelő érzés fogott el (kis első tanuló voltam akkor).

Másolat, a Hosszúhetényi Népi Iskoláról, adatai 1949. évi augusztus 10-én.

219/1944-45.

NÉPISKOLAI BIZONYÍTVÁNY.

Rényi Bálint

aki Püspöklak, Baranya vármegyében
1931. évi aug. hó 28. napján született, a
népiskola tanuló osztályát az 1944/45. iskolai évben általánosan
jó eredménnyel elvégezte.

Nemzetiség .....
Születés .....
Az egyes tantárgyakban tanúsított előmenetele:

Magyar nyelv	Beosztás és értelmegyakorlatok	.....	.....
	Olvasás	.....	.....
	Írás	.....	.....
	Feladatmegoldás	.....	.....
Nemzetiség	Beosztás és értelmegyakorlatok	.....	.....
	Olvasás	.....	.....
	Írás	.....	.....
	Feladatmegoldás	.....	.....
A magyar nemzeti hitvallás		.....	.....
Állampolgári kötelességek és jogok		.....	.....
Földrajz		.....	.....
Számolás és mérés		.....	.....
Természeti, gazdasági és egészségi ismeretek		.....	.....
Tudás		.....	.....
Értékművelés		.....	.....
Emlékezés		.....	.....
Tudatosítás		.....	.....

1949. évi augusztus 10-én
Ezen bizonyítványt 1949. évi augusztus 10-én
állította ki:
Nemes János igazgató
Gyenis Ilona tanító

Rényi Bálint népiskolai bizonyítványának másolata Nemes János igazgató aláírásával

A háború alatt – tizennégy-tizenöt évesen, mint akkori leventét – beosztottak vízszállítóknak. Egy leventének öt liter vizet kellett felvinni esetenként a Zengő hegycsúcsára, ahol a helybeli rádiós honvédek tartózkodtak szolgálati helyükön.

1940-től a plébános úr felkérésére "egyházi" teendőket (ministrálás, harangozás, fújtatás, temetésen való segédkezés) láttam el, s napi rendszerességgel a "postása" is voltam. Hantos Béla plébános úrhoz mindig 10 órára kellett menni. Tízóraival várt, utána máris nyújtotta a postakönyvet. Történt egyszer, hogy egy levelet adott át azzal az utasítással, hogy vigyem el a szentlászlói kastélyba a püspöknek. Ez időben nyaralt ott Virág Ferenc pécsi püspök, így vele is találkoztam, mivel lejött a kastélyból megnézni, ki hozta a levelet. Ez a nap is emlékezetes, igazi élménnyel ajándékozott meg.

Tizenhárom éves koromtól már dolgoztam. Édesapám 1944-ben bevonult katonának. Az ő munkahelyét vettük át testvéremmel közösen, s lettünk apaállat-gondozók. A munkáltatónk három esztendőn át a Hosszúhetényi Községi Elöljáróság volt. 1947-ben kerültem a falu egyik kovácmesteréhez ipari tanulónak, de csak 1948 novemberéig, mert szociális okok miatt nem tudtam tovább folytatni tanulmányaimat. A MESZHART pécsi-vasasi bányájában dolgoztam tizenhét-tizenkilenc évesen 1950-ig. A kovács szakma tanulásának befejezése érdekében ezt

követően a pécsi Zsolnay Gyárba mentem. 1951. március 24-én vizsgáztam, és megkaptam a szakmunkás-bizonyítványt.

Ebben az időben "csillogtatta meg" a gyár ifjúsági szervezete a légierő repülőiskola elvégzésére "csalogató" felhívását. A sok bizonytalanság ellenére úgy döntöttem, hogy jelentkezem. Közvetlen gyári feletteseim megígérték velem, ha nem válok be, visszamegyek dolgozni. Nem tudom milyen terveik voltak velem. A mesterem nyugdíjba készült ezekben az években.

1951. március 28-án, a bevonulás napján szüleim kísérték el a vasútállomásra. Fiber bőrrönddel a kezemben itt búcsúztam el tőlük és általuk a falumtól is. A behívási parancs a Székesfehérvár - Tác repülőtérré szólított. A kiképzés 1951. július 26-ig tartott. Végeztével, csoportonként a budapesti Gyáli úti repülőkórházba indítottak háromnapos egészségügyi alkalmassági vizsgára. Izgalommal, kíváncsisággal telten mentem az ismeretlen, nagy útra. Akkor még nem gondoltam, hogy majd egyszer e hivatás elkötelezettje leszek életem végéig, s mindig távol otthonomtól. Az egészségügyi követelmények elvárásainak a csoportok kis része felelt csak meg. A "beleválokat" indították útba tovább a szolnoki repülőtisztiskolába.

Én a vadászpilóta tagozatra kerültem. Baranya megyéből ekkor összesen négyen voltunk. A pécsváradi Szép János, a pécsi Szeip József, a komlói Gelb Zoltán és én Hosszúhetényből.

Időközben három társam különböző okok miatt kimaradt, így Baranya megyéből egyedül maradtam a repülőbázison. Sikeres államvizsga után a gyakorlati kiképzés csillagmotoros gépekkel kezdődött, azután a repülőszázad visszatelepült Szolnokra, ahol már nagyobb gépeken folytatódott a kiképzés. Kezdetben mindig oktatókkal repültünk. A vizsgák után egyszemélyes repülőfeladatokat kellett végrehajtani. Szigorú elvárások voltak, teljesítésüket messzemenően megkövetelték. A repülő gyakorlati képzés mellett az ejtőernyőugrás is követelmény volt.

A kiképzés befejezése után a megfelelő vizsgák függvényében 1953. november 6-án repülőtisztté avattak bennünket. Engem másodfokú tisztté, amely magasabb rendfokozattal járt. Egyébként az I. és II. fokozatú tisztnek csak jeles és jó osztállyal rendelkezettek.

A taszári vadászpilóta hadosztályhoz helyeztek, és azon nyomban beosztottak az egyik vadászpilóta ezredbe hőlégsugaras repülőképzésre.

1958-ban a repülőhadosztályt feloszlatták. Egy repülőezred maradt meg, melyet személyi és technikai anyagával együtt áthelyeztek a kecskeméti repülőhelyőrségbe. A másik két ezred állományát részben leszerelték, részben áthelyezték más beosztásokba. Így kerültem én is a budapesti egyesített továbbképző tisztiiskolába. Az iskola befejezése után kértem áthelyezésemet a pécsi helyőrségbe. Sajnos feltöltöttség miatt nem teljesülhetett kérésem, otthonomhoz nem tudtam közelebb kerülni. Szentes lett életem következő állomása, ahol több mint húsz évig dolgoztam.

Sok évtizedes katonai pályafutásom alatt számos magas kitüntetésben, elismerésben részesültem. 1993. november 6-án a szolnoki repülőintézet 50. repülő jubileumi ünnepségén Arany Díszoklevéllel tüntettek ki.

Az otthonról hozott jóba vetett hitemet, szorgalmamat,

emberségemet megőriztem, megtartottam. Hálás vagyok a gondviselésnek s egykori otthonomnak, hisz lehetőséget kaptam arra, hogy megszerzett tudásommal, emberi tartással szolgálhattam aktív életem során hivatásomat és a közös ügyet egyaránt. Remélem, Hosszúheténynek példát tudtam mutatni.

A repülőtisztiskola első éves növendéke 1951-ben

Szeretettel gondolok kedves otthonomra, Hosszúhetényre. Jó emlékezni kiemelkedő szépségére, az itt élt, élő emberekre, a falu folyamatos fejlődésére. Lélekben mindig minden jelen van, amit innen magammal hoztam, s a hosszú út során igyekeztem közkinccsé is tenni. Ez is plusz erőt adott a közel hat évtizednyi munkám során.

A régi időben, amikor még évente hazajártam, csodálattal és örömmel töltött el minden, de a valóság néha szomorúságot is vegyített érzéseimbe.

Jó volt látni az otthoni falu változó, szép világát, gyors fejlődését, de éreztem azt is, hogy az élet eliramlik, az idő kíméletlenül rohan előre.

Nem tudom feledni, és mélyen a szívembe zártam drága néhai szüleim, testvéreim, továbbá az iskolám, társaim, tanítóim-különösen néhai Nemes János volt igazgatónak értem tett emberi, áldozatos nevelő, mindig segítőkész munkáját-emlékét. Sok-sok évtizeden át, féltőn őrzöm és hordom szívemben otthonom szép emlékeit.

Iskolaéveim alatti és utáni töretlen szép fejlődése mindig megihletett és nagyon tudtam örülni. Ismételten meg kell említenem az akkori elemi iskola és az egyház tanítóit, hiszen akkor a szülői neveltetésen túlmenően és azt kiegészítve Ők nemcsak tanítottak, hanem neveltek, gondviseltek. Mindig-mindig szépre, jóra, nemes lelkűségre intettek bennünket. Ennek köszönhetem a máig bennem élő lelkiéret, emberi tartást és azt a felemelő érzést, melyet történelmünk felejthetetlen pillanataiban mindig éreztem és érzek.

Öregbítsük hát otthonunk jó hírnevét a közjóért végzett nemes cselekedet szellemében, s attól áthatva. Kívánom Hosszúhetény jövő nemzedékének, hogy legyen a mai hitet, tartást, tudományt adó iskola a falu, a régió, az ország, sőt Európa egyik figyelemre méltó bázisa!

Szentes, 2010 augusztusa

Rényi Bálint

nyugállományú alezredes

A Harkányfűrdőben rendezett ünnepély díszemlévénye. A kormányzó pártól jobbra Kozma Miklós belügyminiszter, a kormányzó pár mögött Vértessy Sándor, a kabinetiroda főnöke, balra gróf Benyovszky Móricné, Virág Ferenc pécsi püspök, Perczelt Bétáné, gróf Benyovszky Móric, Baranya megye főispánja, Perczell Béla, Tolna megye alispánja.

A hosszuhetényi gyöngyösbokréta népi játéka a harkányi ünnepen: lakodalmos menet.

Előző kiadványunkban – egy adatközlőre támaszkodva – a Gyöngyösbokréta történetét összefoglaló írásunkban írtuk, hogy 1934-ben Harkányban “Horthyné megkülönböztetett érdeklődést mutatott a hetényiek népviselete, különösen az idősebb asszonyok sipkás főkötője iránt”. Az írás megjelenése után Egri Ferencné hívta fel a figyelmünket, hogy egy birtokában levő újság szerint Horthy és felesége 1935-ben(is?) járt Harkányban.

A Képes Pesti Hírlap 1935. évi 197. számát Egri Erzsébettől kaptuk, melyből kiderül, hogy 1935-ben valóban részt vettek a hetényiek a Nagyboldogasszony napi ünnepségen.

Nem valószínű, tehát, hogy 34-ben is találkoztak a Bokrétások a kormányzó feleségével, de nem kizárt.

Kinek van?

Kinek van még hasonló fotója, háború előtti levele, nyugtája, pénzügyi dokumentuma, gazdálkodással, földdel vagy hetényi egyesületekkel kapcsolatos régi irata? Ki őriz falurészletet ábrázoló régi fotót, rajzot, képeslapot? Kinek van régi lakodalmas csoportképe? Régi hetényi képeslapja? Van-e még valakinek dokumentuma a régi mozizásról, a sportról, a vendéglőről, malmokról? Kérjük, adja kölcsön egyesületünknek, hogy kiadványunkon keresztül más is megismerhesse őket!

Tud-e valaki segíteni abban, hogy a fenti tűzoltók, vajon hetényiek-e?

Hosszúhetény

Utcarészlet a Hármasheggyel

Képeslap Hosszúhetényről